

طریق

گاهنامه فرهنگی مذهبی طریق / شماره چهارم / ویژه نامه روز پدر
زمستان ۱۴۰۳ / شماره مجوز: ک.ن.ت ۱۰۹/۲

صاحب امتیاز: هیئت شهدای گمنام دانشگاه تبریز
مدیر مسئول: محمد سبحان مبشری
سردبیر: سعید حامدیان

نهج البلاغه بخوانیم

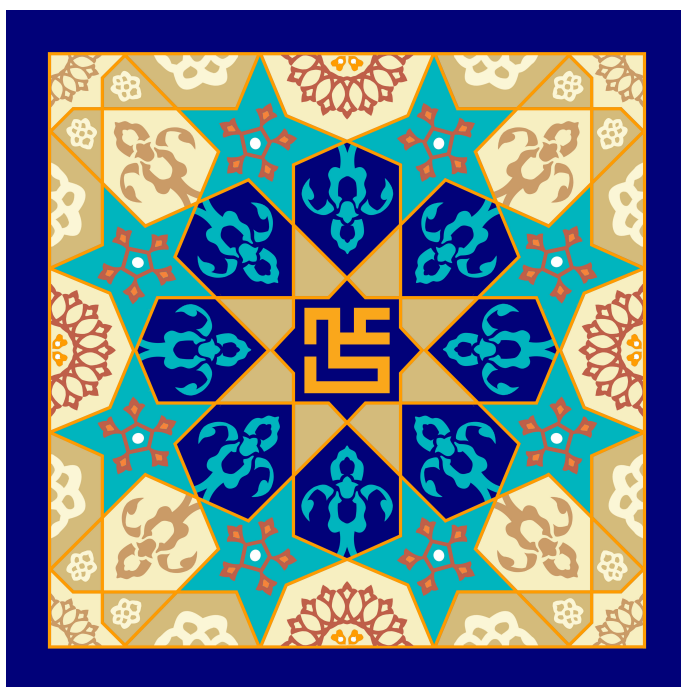
اتحاد باطل در قبال اختلاف یاران حق!
شگفتا شگفتا، به خدا سوگند، این واقعیت قلب انسان را می میراند و
دچار غم و اندوه می کند که شامیان در باطل خود وحدت دارند، و
شما در حق خود متفرقید.

زشت باد روی شما و از اندوه رهایی نیابید که آماج تیر بلا شدید. به
شما حمله می کنند، شما حمله نمی کنید با شما می جنگند، شما
نمی جنگید این گونه معصیت خدامی شود و شمارضایت می دهید.
وقتی در تابستان فرمان حرکت به سوی دشمن می دهم، می گویند
هوا گرم است، مهلت ده تا سوز گرما بگذرد، و آنگاه که در زمستان
فرمان جنگ می دهم، می گویند هوا خیلی سرد است بگذار سرما
برود.

همه این بهانه ها برای فرار از سرما و گرما بود. وقتی شما از گرما و
سرما فرار می کنید، به خدا سوگند که از شمشیر بیشتر گریزانید.

خطبه ۲۷

گردآورنده: محمد حسین حاجی زاده

معرفی کتاب الغارات

تاریخچه

الغارات کتابی به زبان عربی، اثر ابواسحاق ابراهیم بن محمد بن
سعید بن هلال ثقفی کوفی است. الغارات از کهن ترین متون تاریخی
شیعه به حساب می آید. این کتاب حاوی مطالبی گزیده از زندگانی
امیرالمؤمنین علی(ع)، حیات عملی، خطبه ها، نامه ها و سفارش های
حضرت و نیز جنگ ها و کشمکش ها در زمان خلافت امام علی(ع)
و پس از آن است. از آن جهت که در این اثر به تجلوزهای معاویه در
قلمرو امیرمؤمنان پرداخته شده، به الغارات شهرت یافته است. مولف
در این اثر از راویان شیعه و سنی بهره برده و از این رو منبعی غنی را
پدید آورده و همواره مورد توجه و استفاده عالمان شیعی بوده است.
علامه مجلسی و ابن ابی الحدید نقش به سزایی در زنده نگه داشتن این
کتاب داشته اند. این کتاب بارها به زبان فارسی ترجمه شده است.

نام کتاب و موضوع آن

این کتاب در برخی منابع به نام الاستنفار و الغارات و در بعضی دیگر با
نام الأسفار و الغارات ثبت شده است ولی در میان علما و محافل علمی
به الغارات معروف است. به نظر می آید که نام کتاب بر گرفته از یکی
از سخنان امام است (سُنَّت عَلَیْکُمُ الْغَارَاتُ).

چون هدف مولف در این تالیف، آن بوده تا شبیخون های معاویه را
که بعد از جنگ نهروان به قلمرو امیرالمؤمنین علی(ع) و سرزمین های
تحت تصرف او را یاد کند، آن را الغارات نامیده است.

با این حال، به دلیل آگاهی های فراوان مولف، مطالب ارزشمندی
خارج از عنوان اصلی غارات بر این کتاب افزوده شده است. چنانکه
مولف مختصری از زندگانی امیرالمؤمنین(ع) و روش اداری، مالی،
سیاسی، اخلاقی و خطبه های آن حضرت، کارگزاری چون قیس
بن سعد، محمد بن ابی بکر، مالک اشتر، رویدادهای آنان در مصر را
گزارش کرده است.

انگیزه تالیف

هدف مؤلف در این تالیف، آن بوده تا غارت هایی را که بعد از جنگ
نهروان به قلمرو امیرالمؤمنین علی(ع) و سرزمین های تحت تصرف او
از طرف معاویه شده است یاد کند. این نوع تالیف در آن زمان، میان
سیره نویسان و مورخان متداول بوده حتی جماعتی مانند کلبی، أبو
مخنف، مدائنی و نصر بن مزاحم که همه از مشایخ مولف هستند نیز
هر یک کتابی در این موضوع به همین نام گرد آورده اند.

همای رحمت

علی ای همای رحمت تو چه آیتی خدا را
که به ما سوا فکندی همه سایه همارا

دل اگر خدا شناسی همه در رخ علی بین
به علی شناختم من بخدا قسم خدا را

بخدا که در دو عالم اثر از فنا نماند
چو علی گرفته باشد سر چشمه بقارا

مگر ای سحاب رحمت تو بیاری ارنه دوزخ
به شرار قهر سوزد همه جان ماسورا

برو ای گدای مسکین در خانه علی زن
که نگین پادشاهی دهد از کرم گدارا

بجز از علی که گوید به پسر که قاتل من
چو اسیر تست اکنون به اسیر کن مدارا

بجز از علی که آرد پسری ابوالعجائب
که علم کند بعالم شهدای کربلا را

چو به دوست عهد بندد ز میان پاکبازان
چو علی که می تواند که بسر برد وفارا

نه خدا توانمش خواند نه بشر توانمش گفت
متحیرم چه نامم شه ملک لافتی را

بدو چشم خون فشانم هله ای نسیم رحمت
که ز کوی او غباری به من آر توتیا را

به امید آنکه شاید برسد به خاک پایت
چه پیام ها سپردم همه سوز دل صبرا

چو تویی قضای گردان به دعای مستمندان
که ز جان ما بگردان ره آفت قضا را

چه زخم چو نای هر دم ز نوای شوق او دم
که لسان غیب خوش تر بنوازد این نوارا

همه شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی
به پیام آشنایی بنوازد آشنا را

ز نوای مرغ یا حق بشنو که در دل شب
غم دل به دوست گفتن چه خوشست شهریارا

شعر از: استاد شهریار

اهمیت و جایگاه

این کتاب از قدیم مورد استفاده عالمان و مورخان شیعه و سنی
بوده است و در بسیاری از کتب معتبر به طور گسترده از نوشته ها و
روایات وی استفاده کرده اند. علامه مجلسی هم مطالب این کتاب را
در بحار الانوار آورده و ابن ابی الحدید بسیاری از گزارش های این کتاب
را در شرح نهج البلاغه خود آورده است.

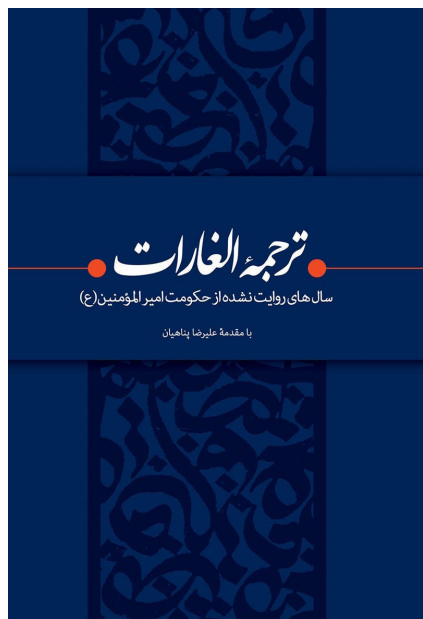
نگاهی به محتوا

نخستین مطلب کتاب خطبه امیرالمؤمنین در نهروان پس از جنگ
است (أَیُّهَا النَّاسُ أَمَّا بَعْدُ أَنَا فَقَاتُ عَیْنِ الْفِتْنَةِ وَ لَمْ یَكُنْ أَحَدٌ لِجِئْرِئِ
عَلِیْهَا غَیْرِی...). ای مردم من بودم که چشم فتنه را کور کردم و کسی
جز من جرئت نداشت وارد این معرکه گردد. در ادامه حضرت مطالبی
درباره مقام و جایگاه علمی خودش و بی اعتمادی به مردم برای نقل
آن ها بیان کرد و افزود: سلونی قبل أن تفقدونی... . پیش از این که
مرا از دست بدهید از من بپرسید. پایان بخش کتاب حضور بُسر
مأمور معاویه برای غارت مدینه و قاتل دو فرزند عبیدالله بن عباس
در مجلس معاویه و سوال عبیدالله بن عباس از معاویه درباره فرمان
دادنش به بسر برای کشتن دو فرزند او و انکار معاویه است... . پس از
انکار معاویه بسر به عنوان اعتراض شمشیرش را بر زمین افکند که
معاویه به او هشدار داد که این کار را نکند (شاید عبیدالله بن عباس

شمشیر را بردارد و بسر
را بکشد). عبیدالله بن
عباس به معاویه گفت
تو گمان می کنی من با
این شمشیر بسر خواهم
کشت؟ در این هنگام
پسر عبیدالله گفت ما
با این شمشیر فقط دو
فرزند معاویه یعنی یزید
و عبدالله را می کشیم که
معاویه خندید و گفت
گناه این دو چیست؟

گردآورنده:

امیر رضا بابازاده

امام علی در اشعار شاعران

بخش اول: مقدمه و جایگاه امام علی (ع) در شعر فارسی

ادبیات فارسی، همواره آمیخته با مفاهیم دینی و عرفانی بوده است. در این میان، امام علی (ع)، به عنوان شخصیتی بزرگ و الهام‌بخش، جایگاه ویژه‌ای در اشعار شاعران فارسی‌زبان دارد. ایشان، نه تنها به دلیل جایگاه معنوی و امامت، بلکه به سبب ویژگی‌های انسانی برجسته‌ای چون شجاعت، عدالت، سخاوت، و دانش، مورد ستایش قرار گرفته‌اند.

شاعران مختلف، از دوره‌های نخستین شعر فارسی تا عصر معاصر، با الهام از شخصیت و صفات برجسته امام علی (ع)، آثار ارزشمندی خلق کرده‌اند. این اشعار، گاهی به توصیف شخصیت والای ایشان پرداخته و گاهی جلوه‌های عرفانی یا اجتماعی از زندگی ایشان را بیان کرده‌اند.

یکی از مهم‌ترین جلوه‌های حضور امام علی (ع) در شعر فارسی، استفاده از عناصر مذهبی برای بیان مفاهیمی نظیر عدالت، حق طلبی، و معرفت است. شاعران بزرگ مانند مولانا، حافظ، نظامی، و اقبال لاهوری، هر کدام از زاویه‌ای خاص به ستایش ایشان پرداخته‌اند.

نگاه عرفانی به امام علی (ع)

مولانا، در مثنوی معنوی و غزلیات شمس، بارها به شخصیت امام علی (ع) پرداخته است. او امام را نه تنها یک رهبر دینی، بلکه نمونه‌ای از انسان کامل و جلوه‌ای از معرفت الهی معرفی می‌کند. داستان‌های او درباره عدالت و شجاعت امام، بازتاب‌دهنده ارزش‌های والای انسانی است. مولانا در ابیاتی می‌گوید:

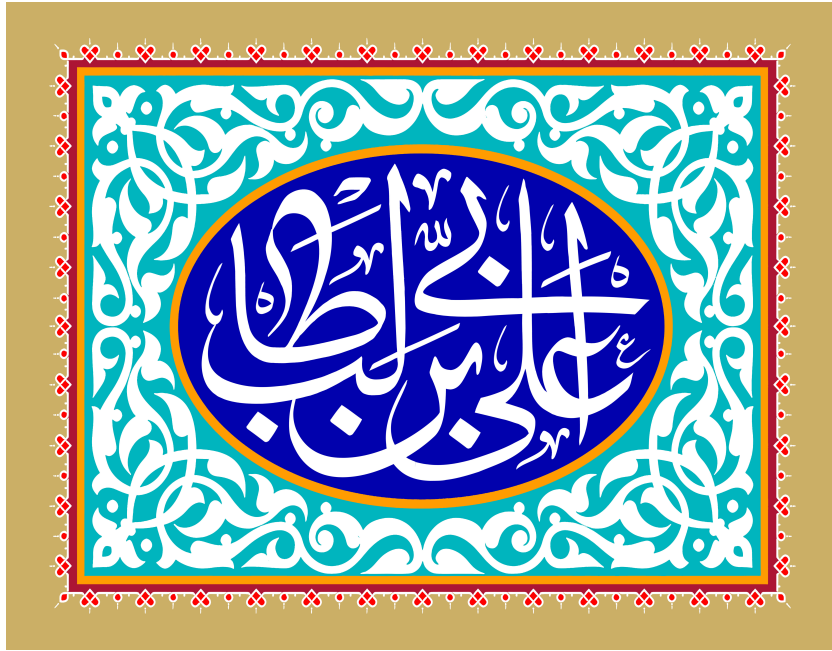
در شجاعت شیررانیستی

در مروت خود که داند کیستی؟

این ابیات، جلوه‌ای از نگاه عارفانه و ستایش مولانا از امام علی (ع) است که ایشان را نمادی از حقیقت و انسانیت می‌داند.

حضور اجتماعی امام علی (ع) در شعر

شاعران دوره صفوی، به‌ویژه شعرای مذهبی سرای این دوران، امام علی (ع) را نمادی از حکومت عدل و انسان‌دوستی دانسته و اشعاری در ستایش خدمات اجتماعی و عدالت‌خواهی ایشان سروده‌اند. این رویکرد به‌ویژه در قصاید و مراثی شاعرانی چون محتشم کاشانی دیده می‌شود.

ولادت و تولد امام علی (ع)

امام علی (ع) اولین فرزند از قبیله هاشمی است که پدر و مادرشان هر دو نیز از قبیله هاشمی بودند. ایشان در روز ۱۳ ماه رجب در سال ۳۰ عام الفیل در خانه کعبه به دنیا آمدند. داستان ولادت امام علی (ع) این گونه است که فاطمه دختر اسد در زمان درد زایمان به سمت مسجد الحرام رفتند و خود را به دیوار خانه کعبه نزدیک کرد و گفتند: (بار اله، من به تو، پیغمبرانت، و کتاب‌هایی که از سوی تو نازل شده‌اند و همچنین به سخن جد بزرگوارم ابراهیم خلیل الله که این خانه را ساخته است، ایمان راسخی دارم. خداوند! به حرمت شخصی که این خانه را ساخته، و به حق، بچه‌ای که در رحم من است، تولد این کودک را برای من آسان گردان). لحظه‌ای بعد دیوار سمت جنوب شرقی مکه در مقابل چشمان عباس بن عبدالمطلب و یزید بن توفیل شکافته شد. فاطمه داخل کعبه شد، و دیوار دوباره به هم پیوست. به مدت ۳ روز فاطمه بنت اسد در پاک‌ترین مکان دنیا مهمان خداوند بودند. و فرزند خود را پس از سه روز یعنی در ۱۳ رجب به دنیا آوردند. دیوار از همان جا که قبلاً شکافته شده بود، باز شد و ایشان بیرون آمدند و گفتند: (پیغامی از غیب شنیدم که نام کودک را علی بگذار).

دوران کودکی امام علی (ع)

امام علی (ع) تا سن ۳ سالگی با پدر و مادرشان زندگی کردند. و چون خداوند می‌خواست که ایشان به کمالات بالاتر برسند، حضرت محمد (ص)، ایشان را از آغاز تولد به طور غیر مستقیم تحت تربیت خود قرار داد. بعد ۳ سالگی به خاطر خشکسالی که در مکه پیش آمد، پیامبر (ص) از عموی خود خواست تا سرپرستی علی (ع) و در نتیجه بعد از ۳ سالگی امام علی (ع) کاملاً در کنار حضرت محمد (ص) زندگی کردند.

امام علی (ع) نخستین ایمان آورنده و یاور پیامبر اسلام (ص)

زمانی که حضرت محمد (ص) بعد از وحی از جانب خدا، به پیامبری رسیدند به مدت ۳ سال به طور مخفیانه به اسلام دعوت کردند و پس از آن به امر خداوند، دعوت همگانی آغاز شد. در این بین، فقط امام علی (ع) دنبال کننده و مجری دستورات پیامبر (ص) در دعوت الهی بودند.

از دواج امام علی (ع)

زمانی که حضرت فاطمه (س) در خانه پدر بودند، ابوبکر، عمر و دیگر افراد قبیله قریش به خواستگاری ایشان آمدند. اما پیامبر نپذیرفت. مردمی از انصار به امام علی (ع) گفتند: زهرا را خواستگاری کن. علی (ع) به خانه پیامبر رفتند و رسول الله (ص) پرسیدند: پسر ابوطالب برای چه کاری آمده است؟ امام علی (ع) فرمودند برای خواستگاری زهرا، پیغمبر (ص) فرمودند: مرحبا و اهلا! مردانی از قبیله قریش برای اینکه دخترم را به آن‌ها ندام، از من رنجیدند، من به آن‌ها گفتم که این کار به امر خداوند بوده است.

دلاوری و رشادت‌های حضرت علی (ع)

امام علی (ع) در بیشتر جنگ‌ها به عنوان پرچمدار سپاه اسلام در کنار پیامبر اکرم، می‌جنگیدند و داستان‌های بی‌شماری از دلاوری و رشادت‌های ایشان ورد زبان‌ها می‌باشد. طبق روایات، امیر المومنین در همه جنگ‌ها به جز جنگ تبوک حاضر بودند. به دلیل شجاعت زیاد امام علی (ع) در هر جنگی ضررهای بسیاری بر سپاه دشمن وارد می‌شد و کسی جرئت مقابله با ایشان را نداشتند برای همین امیر المومنین را حیدر کرار می‌نامیدند.

حضرت علی (ع) در واقعه غدیر خم

حضرت محمد (ص) پس از تمام شدن مراسم حج در آخرین سال عمر خود در مسیر برگشت در مکانی به نام غدیر خم در نزدیکی جحفه دستور توقف دادند، زیرا از طرف خداوند به پیامبر وحی دادند که باید رسالتش را به اتمام برساند. بعد از اقامه نماز ظهر پیامبر (ص) بر بالای منبری که از جهاز شتران درست شده بود، رفتند و فرمودند: (ای مردم! زمان اینکه من دعوت حق را لبیک بگویم و از بین شما بروم نزدیک است، در مورد من چه فکر می‌کنید؟) مردم پاسخ دادند: (شهادت می‌دهیم که تو آیین خداوند را تبلیغ کردی) حضرت محمد (ص) فرمودند: (آیا شهادت نمی‌دهید که به جز خدای یکتا، خدایی نیست و محمد بنده خدا و پیغمبر اوست؟) مردم پاسخ دادند: (آری، شهادت می‌دهیم). بعد از آن حضرت محمد (ص) دست حضرت علی (ع) را بالا بردند و فرمودند: (ای مردم! در نزد مومنین شایسته تر از خودشان چه کسی است؟) مردم جواب دادند: (خدا و پیغمبر او بهتر می‌دانند)، بعد حضرت محمد (ص) فرمودند: (ای مردم! هر کس که من مولا و رهبر او هستم، علی نیز مولا و رهبر اوست). و این جمله را برای ۳ بار تکرار فرمودند.

پس از رحلت حضرت محمد (ص) در زمانی که حضرت علی (ع) و برخی از افراد قبیله بنی هاشم مشغول تدفین پیامبر بودند، عده‌ای از مهاجران و انصار که ابوبکر، عثمان و عمر نیز به همراه آن‌ها بودند در مکانی به نام سقیفه بنی ساعده تجمع کردند تا برای حکومت تکلیف تعیین کنند. پس از دعوا و مشاجره‌هایی که داشتند و بدون توجه به سخنان پیامبر در روز غدیر، ابوبکر به عنوان خلیفه انتخاب شد.

شهادت حضرت علی (ع)

پس از سرکوب خوارج در جنگ نهروان، بعضی از خوارج که یکی از آن‌ها عبدالرحمان بن ملجم مرادی بود، دور هم جمع شدند و اوضاع شکست و جنگ‌های داخلی را بررسی کردند که در آخر به این نتیجه رسیدند که مسبب این خونریزی‌ها و شکست امام علی (ع)، عمروعاص و معاویه هستند. پس باید این سه نفر را از میان بردارند تا تکلیف مسلمانان روشن شود. بنابراین هر یک متعهد به کشتن یکی از این ۳ تن شدند. ابن ملجم مرادی مسئول به قتل رساندن امام علی (ع) شدند، بنابراین در شب ۱۹ ماه مبارک رمضان به همراه تعدادی در مسجد کوفه منتظر شدند. امام علی (ع) آن شب در منزل دخترشان حضرت ام‌الکثوم مهمان بودند و از آنجا که از توطئه و حادثه صبح آگاه بودند، آن را با ایشان در بین گذاشتند، ام‌الکثوم گفتند: فردا به جای خودتان جعه‌را به مسجد بفرستید. ولی امام علی (ع) فرمودند: (از امر و قضای خداوند نمی‌توان فرار کرد). سپس کمر بند خود را محکم بستند و به سمت مسجد رفتند. ابن ملجم، زمانی که امام در سجده بودن با ضربه شمشیر، فرق مبارک ایشان را شکافتند و خون در محراب جاری شدند. در این زمان ایشان فرمودند: (فزت و رب الکعبه: به خدای مکه قسم که رستگار شدم).

پس از اینکه امام علی (ع) در شب بیست یکم ماه رمضان به شهادت رسیدند، بدون اینکه فردی متوجه شود در نزدیکی شهر کوفه به خاک سپرده شدند. این امر به دلیل پیشگیری از نبش قبر و بی‌احترامی دشمنان نسبت به پیکر ایشان بود.

گردآورنده: مسعود ایلانی

بخش دوم: تحلیل اشعار شاعران کلاسیک درباره امام علی (ع)

شاعران کلاسیک فارسی، با بهره‌گیری از مفاهیم عمیق دینی و عرفانی، شخصیت امام علی (ع) را به‌عنوان تجلی کمال انسانی و آینه صفات الهی ستوده‌اند. در این بخش، به بررسی برخی از آثار این شاعران می‌پردازیم.

۱. نظامی گنجوی

نظامی، شاعر بزرگ قرن ششم، در منظومه‌های خود به‌ویژه در مخزن الاسرار، بارها از امام علی (ع) یاد کرده است. او امام را به‌عنوان الگویی از علم و عدالت معرفی می‌کند. در یکی از ابیات می‌گوید:

چو علی در جهان عدالت نیست

بر چنین پادشه، حکومت نیست

نظامی در اینجا امام علی (ع) را تجسم عدالت و حاکمی بی‌نظیر می‌داند که حکومت او نماد خدمت به مردم و اجرای حق بوده است.

۲. سعدی شیرازی

سعدی نیز در آثار خود، از امام علی (ع) به‌عنوان انسانی کامل یاد کرده است. او در گلستان و بوستان، حکایاتی نقل کرده که در آن‌ها به ویژگی‌هایی چون سخاوت، شجاعت، و صداقت امام اشاره شده است. برای مثال:

به روز نکو کارِ دوستان

چو دست علی در جهان نیست دست

سعدی در این بیت، امام علی (ع) را سرآمد نیکی و انسان دوستی می‌داند و دست او را نماد یاری‌رسانی و کرامت معرفی می‌کند.

۳. مولانا جلال‌الدین بلخی

مولانا یکی از شاعرانی است که ارادت ویژه‌ای به امام علی (ع) داشته است. او در اشعار خود، امام را به‌عنوان نماد شجاعت، عرفان، و انسان کامل مطرح کرده است. یکی از مشهورترین اشعار او درباره امام علی (ع) چنین است:

گفت من تیغ از پی حق می‌زنم

بنده حقم نه مامور تنم

شیر حقم، نیستم شیر هوا

فعل من بر دین حق باشد گوا

مولانا در این اشعار، امام علی (ع) را تجسم شیر خدا معرفی می‌کند که تمامی اعمالش از عشق الهی سرچشمه می‌گیرد و او را الگویی از ایمان و عرفان می‌داند.

۴. فردوسی

فردوسی، در شاهنامه، با وجود اینکه اثری حماسی و غیرمذهبی خلق کرده، در ستایش امام علی (ع) اشعاری سروده است. او در مقدمه شاهنامه به امام علی (ع) اشاره کرده و او را ستوده است:

چو بودم جوان برتر از روزگار

گرفتم ز گفتار دل‌زینهار

دلیران که از تیغ و شمشیر او

زمین شد پر از نام و تدبیر او

فردوسی، امام علی (ع) را نماد شجاعت و تدبیر می‌داند و از او به‌عنوان قهرمانی بزرگ یاد می‌کند.

بخش سوم: تحلیل اشعار شاعران عصر صفوی وقاجار درباره امام علی (ع)

در دوره صفوی و قاجار، با توجه به گسترش تشیع در ایران، امام علی (ع) بیش از پیش در ادبیات فارسی مورد توجه شاعران قرار گرفت. در این دوران، اشعار مذهبی به‌ویژه در قالب قصیده، مثنوی و مرثیه رشد چشمگیری داشت. شاعران این دوره، امام علی (ع) را نماد دین‌مداری، عدالت و شجاعت معرفی کردند و اشعار آنان بیشتر در مدح یا مرثیه ایشان سروده شده است.

۱. محتشم کاشانی

محتشم کاشانی، شاعر مشهور عصر صفوی، بیشتر به‌دلیل مرثیه‌های عاشورایی خود شناخته شده است. اما در مدح امام علی (ع) نیز اشعار ارزشمندی سروده است. او در یکی از ابیاتش، عدالت امام را چنین ستایش می‌کند:

ای عدالت‌گستر دهر، علی

نور حق، منبع زهر، علی

محتشم در این ابیات، امام علی (ع) را نه تنها نماد عدالت، بلکه منبع نور الهی و هدایت می‌داند.

۲. صائب تبریزی

صائب، شاعر برجسته سبک هندی، در اشعار خود بارها به شخصیت والای امام علی (ع) اشاره کرده است. او با زبان ساده و تصاویر شاعرانه، شجاعت و سخاوت امام را به تصویر می‌کشد. برای مثال:

به هر دستی که می‌زاید ز خاک فقر، بخشایش

همان دستی که در خیبر ز جا کند آن در، علی دارد

در این بیت، صائب به شجاعت بی‌نظیر امام علی (ع) در کندن

در قلعه خیبر اشاره کرده و این ویژگی را با بخشش بی‌حد ایشان مقایسه می‌کند.

۳. بیدل دهلوی

بیدل، شاعر عارف‌مسلک و نماینده برجسته سبک هندی، نگاه عمیقی به امام علی (ع) دارد. او در اشعار خود، امام را نمادی از حقیقت عرفانی و انسانی کامل می‌داند. در یکی از ابیاتش می‌سراید:

جهان از جلوه نام علی است

که خورشید در سایه گام علی است

بیدل، امام علی (ع) را منشأ نور و روشنایی در جهان معرفی کرده و مقام معنوی ایشان را بالاتر از تمام مخلوقات می‌داند.

۴. قآنی شیرازی

قآنی، شاعر عصر قاجار، نیز در مدح امام علی (ع) اشعاری سروده است. او در اشعار خود به شجاعت و حکمت امام اشاره می‌کند:

ز حکمت، تیغ علی کار صدق و عدل کند

ز حلم، تیغ علی دست ظلم و جهل کند

در این ابیات، قآنی نقش دوگانه امام علی (ع) در مبارزه با ظلم و جهل و نیز ترویج عدالت و حکمت را به زیبایی بیان کرده است.

بخش چهارم: تحلیل اشعار شاعران معاصر درباره امام علی (ع)

در دوران معاصر، شاعران با نگاه تازه‌ای به شخصیت امام علی (ع) پرداخته‌اند. اشعار این دوره، اغلب با مضامین اجتماعی و عرفانی عجین شده و امام را الگویی جاودان برای عدالت‌خواهی، معرفت و مقاومت در برابر ظلم معرفی کرده‌اند. در این بخش، به برخی از شاعران معاصر و آثارشان اشاره می‌کنیم.

۱. اقبال لاهوری

اقبال لاهوری، شاعر و فیلسوف برجسته، امام علی (ع) را نمونه‌ای از انسان کامل و یک رهبر آرمانی معرفی می‌کند. او در یکی از اشعار مشهورش می‌گوید:

مسلم اول شه مردان علی

عشق را سرمایه ایمان علی

از ولای دودمانش زنده‌ام

در جهان مثل گهر تابنده‌ام

اقبال، امام علی (ع) را تجسم ایمان و عشق الهی می‌داند و حیات فکری و روحانی خود را مدیون ولایت ایشان معرفی می‌کند.

۲. نیما یوشیج

نیما، بنیان گذار شعر نو فارسی، گرچه به‌ندرت به مفاهیم مذهبی پرداخته، اما در یکی از اشعارش، عدالت و شجاعت امام علی (ع) را ستوده است. او امام را به‌عنوان الگویی برای مقابله با بی‌عدالتی و نابرابری معرفی می‌کند.

۳. مهدی اخوان ثالث

اخوان ثالث، شاعری با گرایش‌های اجتماعی، در اشعار خود امام علی (ع) را نماد عدالت‌خواهی و مبارزه با ظلم معرفی کرده است. در یکی از اشعارش می‌گوید:

چه روزی بود آن روز که مردی آمد

به عدالت کمر بست و حق را به شمشیر سپرد

اخوان در این بیت، به روزگار امام علی (ع) و مبارزات ایشان برای برقراری عدالت اشاره می‌کند.

۴. قیصر امین‌پور

قیصر امین‌پور، شاعر انقلاب و معاصر، نگاه لطیف و عاطفی به شخصیت امام علی (ع) داشته است. در یکی از اشعارش، امام علی (ع) را نه‌تنها یک رهبر، بلکه الگویی انسانی و الهی معرفی می‌کند:

علی، سرچشمه عدل و یقین است

که نورش در دل هر مومنین است

قیصر، امام را سرچشمه‌ای از نور و معرفت می‌داند که الهام‌بخش زندگی انسان‌هاست.

بخش پنجم: نتیجه‌گیری و جمع‌بندی تحلیل اشعار درباره امام علی (ع)

امام علی (ع) در طول تاریخ ادبیات فارسی و دیگر زبان‌ها، نه تنها به عنوان یک شخصیت مذهبی بلکه به‌عنوان نمادی از عدالت، شجاعت و معرفت مورد ستایش قرار گرفته است. شاعران در دوره‌های مختلف، از زاویه‌های گوناگون به تحلیل و توصیف ویژگی‌های برجسته ایشان پرداخته‌اند.

۱. امام علی (ع) در ادبیات عرفانی

شاعران عرفانی مانند مولانا، بیدل دهلوی، و عطار، امام علی (ع) را تجسم انسان کامل و سرچشمه حقیقت الهی معرفی کرده‌اند. نگاه آنان بیشتر بر جنبه‌های معنوی و معرفتی شخصیت امام متمرکز بوده است. امام علی (ع) در آثار این شاعران، نمادی از پیوند میان انسان و خدا، و جلوه‌ای از نور الهی است که مسیر سعادت را برای بشر روشن می‌کند.

۲. امام علی (ع) در ادبیات حماسی و اجتماعی

شاعران حماسی مانند فردوسی، نظامی، و شاعران اجتماعی مانند اخوان ثالث، امام علی (ع) را قهرمانی بی‌نظیر و نمادی از مبارزه با ظلم و بی‌عدالتی توصیف کرده‌اند. این شاعران، با تأکید بر شجاعت و عدالت ایشان، از او الگویی برای رهبران و جامعه ارائه داده‌اند.

۳. امام علی (ع) در ادبیات مذهبی

شاعران دوره صفوی و قاجار، مانند محتشم کاشانی و صائب تبریزی، امام علی (ع) را نماد ایمان و مرکز جهان‌بینی شیعی معرفی کرده‌اند. در این اشعار، جلوه‌های مذهبی شخصیت امام، مانند ولایت، علم، و کرامت، برجسته شده است.

۴. امام علی (ع) در ادبیات معاصر

شاعران معاصر مانند اقبال لاهوری و قیصر امین‌پور با زبانی نو و مضامینی مرتبط با نیازهای جامعه، به توصیف شخصیت امام علی (ع) پرداخته‌اند. آنان امام را الگویی جاودان برای مبارزه با بی‌عدالتی، استقامت در برابر ظلم، و پیروی از حق معرفی کرده‌اند.

جمع‌بندی نهایی

امام علی (ع)، با ویژگی‌های برجسته‌ای مانند عدالت، شجاعت، سخاوت، و علم، الهام‌بخش شاعران در تمام ادوار تاریخ بوده است. از مولانا و فردوسی تا قیصر امین‌پور و اخوان ثالث، هر شاعری با توجه به زمانه و دیدگاه خود، تصویری از این شخصیت والا مقام ارائه داده است. این تنوع دیدگاه‌ها نشان‌دهنده عمق و گستردگی شخصیت امام علی (ع) و تأثیر عمیق ایشان بر فرهنگ و ادبیات فارسی است. این اشعار، نه‌تنها ستایش از امام علی (ع) بلکه پیامی برای همه انسان‌ها است که عدالت‌خواهی، معرفت، و انسانیت را سرلوحه زندگی خود قرار دهند.

گردآورنده: امیر حسین کابلی

